

УДК 027.625:34(477.72)

Вікторія Сломчинська,
головний бібліотекар відділу обслуговування 5—9 класів
Херсонської обласної бібліотеки для дітей

Бібліотекам, що працюють з дітьми та підлітками, належить важлива роль у вихованні правової культури підліткового покоління. Саме тому в Херсонській обласній бібліотеці для дітей вже понад десять років успішно працює правовий лекторій "Орієнтир", завдання якого полягають у тому, щоб на основі загальних правових засад у кожного юного громадянина були сформовані:

- уміння орієнтуватися у правовому полі;
- почуття власної відповідальності за правопорушення;
- шанобливе ставлення до правоохоронних органів;
- критичне ставлення до порушень і порушників закону;
- висока громадсько-правова активність.

Для удосконалення правових знань дітей та підвищення їхньої правової культури бібліотекарі використовують нетрадиційні форми проведення заходів, серед них — Всеукраїнський тиждень права, який став приводом сконцентрувати увагу на роботі у правопросвітницькому напрямі. А застосування інтерактивних форм бібліотечної роботи в рамках правового виховання сприяє розвитку аналітичного мислення юних користувачів, формуванню навичок дій у різноманітних життєвих ситуаціях, виробленню вміння застосовувати знання на практиці.

Бібліотекарі розробили програму заходів, урахувавши потреби всіх вікових категорій читачів. Найменші школярі зробили перші кроки у правознавстві під час заходу "Я люблю свою країну, де маю право на ім'я і на родину". Такий захід було проведено у херсонських школах № 16, 32, 56. За формою це — правова абетка, що пропонує "сходинок" зростання правової свідомості учнів, розширює їхній словниковий запас знаннями окремих термінів (Конституція, ООН, декларація тощо).

За допомогою яскравих зображень, використаних у слайд-презентації, були розкриті найважливіші статті "Декларації прав дитини", розглядалися ситуації, у яких відбувається порушення прав дітей. Запропоновані бібліотекарями питання "мозкового штурму" стимулювали й активізували інтелектуальну діяльність школярів. Вдало були використані жартівлива пісенька про права на мелодію "Учат в школе", вірш про права людини, який наповнював присутніх почуттям власної людської гідності, усвідомленням значущості кожної особистості, її неповторності. Імпровізований "відкритий мікрофон" допомагав маленьким школярам виявити свою громадянську позицію. Захід завершувався бібліографічним оглядом документів з правознавства, адресованих дітям молодшого шкільного віку.

Неабиякий інтерес викликала вікторина про права літературних героїв, віртуальна зустріч з казковими правопо-

Правові орієнтири Тиждень права в обласній бібліотеці для дітей

рушниками. Насамкінець — сучасний мультфільм, який ілюстрував права дітей на освіту та дозвілля. Побувавши у Королівстві чарівних прав, діти переконалися в необхідності їх знання, щоб бути впевненими в своєму майбутньому, відчувати себе захищеними.

У відділі мистецтв протягом Тижня з малюками грались у медіа-гру "Мистецтво бути правим". Та, звичайно, основні події Тижня права відбувалися у читальній залі учнів 5—9 класів, де організували шість заходів, різноманітних за формою та змістом.

Читачі бібліотеки — учні школи № 50 — орієнтувались "У королівстві Феміди" за допомогою *юридичного компаса*.

Члени бібліотечної літературної студії "Контур" стали активними учасниками *ситуативного тренінгу* "Межа закону". Діти мають знати основні види юридичної відповідальності: кримінальну й адміністративну. Та між ними — тонка грань, яку підлітки через незнання легко можуть переступити. Студійцям були запропоновані різноманітні ситуації, серед яких як проступки, так і злочини. Діти впорались із завданням і впевнено, майже без помилок, розподілили правопорушення на провини, за які настає адміністративна відповідальність, і розпізнали злочини, наслідком яких стане кримінальна відповідальність навіть для підлітків.

На Міжрегіональному мастер-класі бібліотек Херсонщини та Криму наша бібліотека "придбала" ідею проведення заходів у формі гри "хрестики-нулики". Дітям подобається ця гра — тож припали до душі й заходи, які проводимо в її форматі. Автор цієї статті розробила *правові "хрестики-нулики"*, які з успіхом проводить серед учнів 9—10-х класів, зокрема відбулись такі змагання і у рамках Тижня права.

Щоб розпочати гру, учасники об'єднуються у дві команди. За жеребкуванням визначається, хто буде розпочинати гру: "хрестики" чи "нулики". Та команда, якій випав жереб розпочинати, обирає один із дев'яти квадратів з різними категоріями:

1. "Твої права" (десять запитань про Конвенцію ООН про права дитини).
2. "Так чи ні" (десять запитань, на які діти повинні дати відповідь "так" чи "ні").
3. "Юридична математика" (діти повинні розв'язати задачу).
4. Бліц-1 (десять запитань, на які відповідь треба давати миттєво).
5. Секрет (Енциклопедія розуму або думки мудрих. Пропонується п'ять висловів, які діти повинні закінчити).
6. "Злочин і кара" (вісім карток, на яких описані правопорушення. Діти мають розкласти їх окремо на дві купи: проступки та злочини).

7. Бліц-2.

8. Професійний "лікнеп" (учасники обирають одну із запропонованих професій і називають, якими якостями мають володіти адвокат, юрисконсульт, суддя тощо).

9. Формула безпеки (конкурс: "Якщо ви потрапили в міліцію...").

Кожна команда набирає бали за правильні відповіді у кожній обраній рубриці, а ще додатково десять балів можна отримати, якщо закреслено горизонталь, вертикаль або діагональ.

Під час проведення *літературно-правової гри* "Кримінальне читиво" діти мали можливість продемонструвати не тільки обізнаність в галузі права, а ще й знання художньої літератури. Учасникам потрібно "розкрити" літературні злочини: назвати автора твору, назву, літературних персонажів та злочин, який вони вчинили.

Завершував Тиждень права у читальній залі учнів 5—9 класів *турнір правознавців* "На терезах Феміди". Змагались у турнірі учні 9 і 10 класів загальноосвітньої школи № 13. Поєдинку передувала розминка — термінологічна вікторина, під час якої діти мали розгадати невеликі кросворди. За кожне правильно вгадане слово вони отримували фішки з назвами команд. Хто розгадав перший кросворд — став учасником команди "Феміда". Після розв'язання другого кросворда сформувалась команда "Правознавці".

За умовами практичного завдання "Кримінальна ситуація" учні моделювали конфліктні ситуації, під час яких скоєно хуліганський вчинок або спланований кримінальний злочин. Діти не тільки демонстрували можливий розвиток подій, а ще й давали оцінку діям своїх "рольових образів".

"Правовий аукціон" дав можливість учасникам самостійно оцінювати власні знання, бо перед тим, як відповідати на запитання, юні правознавці визначали суму балів, яку вони отримають, якщо відповідь буде правильною. Після неправильної відповіді встановлена командою сума балів, навпаки, віднімалась від загального командного результату. До "Правового пенальті" учасники турніру підготували серію запитань, якими вони "штурмували захист" команди-суперниці.

Успіх людини в сучасному світі залежить багато в чому від того, як швидко вона може знайти необхідну інформацію. Іноді від цього залежить і доля особистості. Конкурс "103", або швидка юридична допомога, вимагав від школярів умінь оперативно знайти відповідь на запитання, використовуючи шеститомну юридичну енциклопедію.

Підсумок правового поєдинку здивував усіх: учні дев'ятого класу перемогли десятикласників!

Такі турніри, звичайно, потребують ретельної та довготривалої підготовки, але користь від них величезна.

У бібліотечну просвітницьку діяльність у сфері права нині все наполегливіше проникають інформаційно-комунікаційні технології — і як засіб, і як предмет самого просвітництва. Як приклад назву проекти відділу інтернет-послуг Херсонської ОБД. Його працівники створили для учнів Херсонського ліцею журналістики, економіки та правознавства веб-задачник "Авторське право і Мережа" та правовий веб-дайджест "Права дітей в Інтернеті".

Веб-задачник для 8—11 класів "Авторське право і Мережа" розглядає поняття авторського права і суміжних прав.

Діти мали самі здогадатися, на підставі продемонстрованих їм на екрані малюнків-символів, про основні види творів, які підлягають охороні, а вже потім бібліотекар пояснив їм детально, які саме права та для яких категорій осіб підпадають під захист законодавства про авторське право, вітчизняного та міжнародного.

Школярі дізналися, що є майнові і немайнові (моральні) права у авторів; розглянули поняття плагіату та "піратства", визначили їх схожість і відмінність і який вид права порушує кожен з них. Була передбачена й "юридична практика": підлітки мали визначити, чи відбулося порушення авторських прав у тому чи іншому випадку (наприклад, кінострічка "Аватар" Дж. Камерона й оповідання Р. Андерсона "Звіть мене Джо" та "Світ Півдня" братів Стругацьких, у яких наявні спільні мотиви тощо.)

Учні добре зрозуміли поняття "надбання людства", коли твір автора можна вільно використовувати без його згоди, тому без помилок виконали завдання, знайшовши серед розмаїття книг та ілюстрації саме ті, що не підлягають охороні. Засвоївши базові принципи авторського права, школярі мали вже самостійно розповісти, як вони мають користуватися ресурсами Глобальної мережі, щоб не порушувати чужі права (а отже — не скоїти правопорушення).

У вправі "Правова скринька" діти мали згадати терміни, розглянуті на уроці інформаційної культури, та пояснити їхні значення.

Тиждень права спонукав бібліотекарів і до розгортання спеціальних документних експозицій, виставкових комплексів. Так, в інтернет-центрі була розгорнута виставка "Права дітей в Інтернеті", яка знайомить юних читачів із віртуальним світом права, причому того, яке безпосередньо стосується кожного з них.

Читачів-старшокласників зацікавила виставка-веб-сайт "Твої права on-line". На ній, як і на справжньому сайті, є Меню (розділи виставки):

- Права людини
- Права дітей
- Світ і безпека
- Демократія
- Міжнародне право
- Європейський суд
- Форум

На останній, до речі, міг "зайти" кожен читач і відстояти своє право на вільний доступ до інформації (залишити запис на імпровізованій "стіні"-плакаті).

У підсумку протягом Тижня права Херсонська ОБД провела дванадцять заходів, які користувались попитом у школах міста. Для нас це стало підтвердженням суттєвої ролі сучасної бібліотеки у складній і багатогранній діяльності, спрямованій на виховання правосвідомих громадян, на попередження правопорушень і злочинів.

У цій важливій суспільній справі ми маємо власні завдання, власні засоби для їхнього виконання та авторитетну партнерську мережу, у якій знаходимо підтримку та готовність до співпраці.

Надійшла в редакцію 16 грудня 2011 року